

Tomica Plukavec
Emilia Plukavec

Tomica Plukavec
Zagrebačka nadbiskupija
Nadbiskupski duhovni stol
Ured za kulturna dobra
pluxy7@gmail.com

Emilia Plukavec
Hrvatski državni arhiv
Metropolitanska knjižnica
Zagrebačke nadbiskupije
eplukavec@arhiv.hr

Stručni rad / Professional paper
Primljen / Received: 29. 11. 2024.

UDK: 069.5:[27-523.41(497.5 Zagreb)]
DOI: <https://doi.org/10.17018/portal.2025.23>

Riznica zagrebačke katedrale i njezini čuvari

SAŽETAK: U radu se daje uvid u povijest i sadržaj Riznice zagrebačke katedrale koja je od vremena osnivanja biskupije bila i središtem duhovnosti i čuvaricom povijesnih i kulturnih blaga. To je mjesto pohrane različitih artefakata, spisa, vrijednih liturgijskih predmeta, zavjetnih darova vladara i vjernika te relikvija, među kojima se izdvajaju plašt kralja Ladislava i bjelokosni plenarij. Zaseban dio Riznice bila je i knjižnica s vrijednim rukopisima, od kojih je najpoznatiji Misal Jurja Topuskog iz 15. stoljeća. Poslije je knjižna građa okupljena u današnjoj Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije. U Riznici su se kroz povijest potvrđivali i razni pravni dokumenti, dok je preseljenje tzv. Zakmardijeve škrinje 1763. u Zemaljsku kuću označilo početak Hrvatskoga državnog arhiva. U potresima 2020. godine Riznica je dijelom oštećena pa se ovim radom iznova potiče pitanje njezina smještaja, uređenja i zaštite.

KIJUČNE RIJEČI: Riznica, zagrebačka katedrala, muzej, mons. Antun Ivandija, s. Lina

U temeljenjem Zagrebačke biskupije potkraj 11. stoljeća počinje snažniji razvitak crkvenog i kulturnog života grada Zagreba. Pretpostavlja se da je u to vrijeme najstariji zagrebački biskup Duh, došavši iz Češke, donio i prve liturgijske knjige i predmete potrebne za bogoslužje,¹ od kojih su neki postali dijelom fonda Riznice zagrebačke katedrale.²

Riznica se danas nalazi na katu sjeveroistočne gradnje uz katedralu, ali je prvotno bila smještena u prizemlju, u zapadnoj prostoriji nazivanoj i unutarnja sakristija (*sacra-rio interiori*), gdje su se nalazili vrijedni spisi i arhiv.³ Od druge polovice 19. stoljeća sve su češće inicijative za osnivanje muzeja, kako bi predmeti iz riznice bili dostupniji javnosti. Prvi nadbiskup, kardinal Juraj Haulik, počeo je projekt donacijom sredstava za uređenje novog prostora na katu. Kustos Juraj Križanić, uz umjetnika Josipa Peruzzića,

izradio je nacрте i nadgledao radove. Uređenje je dovršeno 1870. godine.⁴

Riznica (sl. 1) obuhvaća različite predmete: od oporučnih darova i zaloga biskupa, banova, kanonika te raznih crkvenih i svjetovnih dostojanstvenika, do predmeta potrebnih za liturgiju, poput crkvenog ruha, bjelokosnih ukrasa i iluminiranih kodeksa od vremena osnutka Zagrebačke biskupije pa do suvremenih predmeta iz 21. stoljeća.⁵ U njoj se čuvaju umjetničke i povijesne dragocjenosti, koje su neprocjenjiv dio hrvatske kulturne baštine.

Prostori zgrade u kojoj su danas sakristija i riznica nisu kroz stoljeća bili samo sakralni, nego su imali i druge funkcije. U srednjem vijeku tu je djelovala Katedralna škola, mjesto teološkog obrazovanja i središte intelektualnog razvoja, okupljajući buduće svećenike i znanstvenike onoga vremena.⁶ Osim toga, tu je bila i knjižnica sa skriptorijem, gdje su se čuvali i prepisivali dragocjeni rukopisi i djela s raznih područja, uključujući teologiju, povijest,

1 DOBRONIĆ, 1995, 1–2.

2 IVANDIJA, 1983, 19. Također: VUJIĆ, 1994, 207–218.

3 O zidnim slikama u sakristiji: DEANOVIĆ, 1988, 7–90; RATKOVČIĆ, 2014, 240–242; KRULIĆ, ŠURINA, 2025, a o dataciji sakristije: IVANDIJA, 1948. i JELENCIĆ, MAJER JURIŠIĆ, 2025.

4 DAMJANOVIĆ, 2013, 150–152.

5 Usporediti i: VUJIĆ, 1994, 211.

6 ŠANJEK, 1994, 34.

1. Riznica zagrebačke katedrale (arhiva HRZ-a, snimka: G. Tomljenović, 2017.)
Treasury of the Zagreb cathedral, detail (HRZ Archive, G. Tomljenović, 2017)

znanost, medicinu, pravo i glazbu, a iz toga je fundusa nastala Metropolitanska knjižnica s više od 60.000 svezaka.⁷ Zgrada je uživala i status vjerodostojnoga mjesta, *locus credibilis*, gdje su se obavljale pravne radnje, poput prepisivanja i pohrane dokumenata, sklapanja ugovora i izdavanja oporuka.⁸ Ključnim događajem u organizaciji arhivske građe smatra se narudžba zemaljskoga protonotara, magistra Ivana Zakmardija Dijankovečkog, koji je 23. prosinca 1643. godine dao izraditi hrastovu škrinju za pohranu temeljnih isprava.⁹ Iako je imala veliku simboličku vrijednost, njezina praktična upotreba bila je ograničena zbog veličine jer je mogla sadržavati samo manji dio isprava. Zbog toga je Hrvatski sabor donio odluku da se škrinja privilegija 1763. godine prenese u Zemaljsku kuću na Markovu trgu i taj se događaj povezuje

s osnutkom Hrvatskoga državnog arhiva.¹⁰ U zgradi su se održavale i rasprave o društvenim pitanjima te o pitanjima obrane i sigurnosti, a do 1600. godine tu je bila vijećnica s diplomatskim i financijskim zadaćama; iznimno je važna njezina uloga i u povijesnom, političkom i društvenom životu Hrvatske.¹¹

Inventar Riznice

Prema kaptolskim statutima, zagrebački kanonici kustosi imali su strogu obvezu da pri primopredaji službe u Riznici sastave inventar njezina sadržaja, koji bi se zatim pohranjivao u Nadbiskupijском arhivu. Ti inventari omogućuju detaljno praćenje razvoja, promjena i dopuna rizničkoga blaga kroz stoljeća.¹²

7 MAGIĆ, 2016, 16. Detaljnije o primjerice tiskanim liturgijskim knjigama vidjeti u: PELC, 1994, 471–480, a o iluminiranim rukopisima: BADURINA, 1994, 461–462.

8 LUKINOVIĆ, 1995, 43.

9 Škrinja je bila osigurana posebnom bravom koju su mogla otvoriti tri različita ključa, a čuvali su ih ban, podban i protonotar. Svatko od njih morao je staviti svoj ključ u bravu određenim redoslijedom kako bi se škrinja mogla otvoriti. PLUKAVEC, <https://katedrala.hr/hr/riznica-zagrebace-katedrale-marijina-uznesenja/777> (pristupljeno 11. 11. 2024.).

10 DOBRICA, 2023, 28–33. Škrinja je 1809. godine preseljena u Banske dvore, a potom je pohranjena u zgradi današnjega Hrvatskog državnog arhiva, sagrađenoj 1912./1913. godine.

11 Početkom 17. stoljeća sagrađena je ispred katedrale nova zgrada za sastanke Kaptolskog vijeća, koja je postojala do 1876. godine (DOBRONIĆ, 1988, 102).

12 Tekst je izrađen temeljem podataka iz baze kulturnih dobara koju vodi Ured za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije. Podaci su u bazu uneseni na temelju Inventara Riznice zagrebačke katedrale, koji je sastavio mons. Antun Ivandija, uz izniman doprinos s. Line Plukavec, rizničarke.

Najstariji poznati inventar potječe iz davne 1394. godine, što svjedoči o višestoljetnoj tradiciji bilježenja i očuvanja sakralnih predmeta i umjetnina.¹³ Sastavio ga je prvi poznati kustos Blaž. Inventare s prijelaza 14. u 15. stoljeće objavio je Ivan Krstitelj Tkalčić.¹⁴ Kasniji inventari čuvaju se u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, a među njima je najdetaljniji inventar iz 1915. godine koji je uredio tadašnji kanonik kustos Ljudevit Ivančan prema inventaru kustosa Franje Budickog iz 1897. godine.¹⁵ Na taj popis oslanjao se i mons. Antun Ivandija, kustos katedrale, u pripremama za izložbu Riznice 1983. godine. Međutim, Ivandija je uočio da je inventar, stariji od šezdeset godina, postao neadekvatan, budući da su tijekom toga razdoblja u Riznicu dodani brojni novi predmeti. Uviđajući važnost točnog i ažuriranog popisa, preuzeo je zadatak sastavljanja novog inventara, u kojem bi bili evidentirani i novopridošli predmeti.¹⁶ Svoju motivaciju za sveobuhvatni pregled rizničkog blaga Ivandija je detaljno objasnio u prvom svesku novoga Inventara pod nazivom *Metali*, sastavljenom 1986. godine. Pritom nije samo dopunio postojeće zapise, nego je uvrštenjem novih podataka pružio detaljniji uvid u bogatstvo i raznovrsnost predmeta Riznice, čineći je dostupnijom za buduće generacije istraživača.

Republički Konzervatorski zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, pod vodstvom Ljube Karamana, još je 1951./1952. godine proveo popisivanje predmeta Riznice zagrebačke katedrale, u kojem je stručno obrađeno 477 predmeta. Radna skupina, predvođena Vladimirom Tkalčićem, bila je podijeljena prema materijalima: za tekstil su bili zaduženi Vanda Pavelić-Vajnert i Zdenka Munk; za metal Ivan Bach, Zdenko Vojnović i Lelja Dobronić; za keramiku Olga Klobučar.¹⁷ Takav interdisciplinarni pristup omogućio je detaljnije bilježenje, no slučajan redoslijed unosa stvorio je nesklad s prethodnim Ivančanovim inventarom iz 1915. godine. Neki od najvrjednijih predmeta, koji su 1942. godine bili sklonjeni iz sigurnosnih razloga, nisu bili uključeni, što je narušilo cjelovitost popisa. Stoga se tijekom rada na inventarizaciji, mons. Ivandija dodatno koristio kao predloškom *Inventarom Riznice zagrebačke katedrale* iz 1915. godine i sustavno razvrstao predmete iz Riznice u šest skupina.

Prva skupina pod nazivom *Metali I* obuhvaća metalne i ostale čvrste predmete, koji uključuju kaleže, relikvijare, svijećnjake i razne druge artefakte izrađene ne samo od

metala nego i od kamena, drva, dragulja i bjelokosti. Popis predmeta u tom svesku uređen je prema uzlaznom numeričkom slijedu, zaključno s inventarnim brojem RZK M 582. Taj sustav numeriranja slijedi prvotni inventar koji je sastavio Ivančan. Kako se zbirka obogaćivala novim predmetima, rizničarka s. Lina Plukavec zabilježila je naknadne primjerke u dodatnim rukopisnim svescima, od broja RZK M 583 do RZK M 895. Time je zbirka zadržala kontinuitet u dokumentaciji i sustavnu organizaciju. Metalni predmeti u zbirci fotografirani su crno-bijelom tehnikom, a fotografije se čuvaju u fototeci s crno-bijelim fotografijama standardne veličine 18 x 13 cm. Osim toga, predmeti su dokumentirani i u boji, kao dija pozitivni formata 24 x 36 mm.

Druga skupina nazvana *Metali II* obuhvaća nekoliko zbirki povijesnih predmeta.¹⁸ Prva u nizu je *Zbirka pečatnjaka*, koja sadrži pečate biskupa, nadbiskupa i drugih crkvenih dužnosnika, kao i pečate biskupskih posjeda. Pečatnjaci za ovjeru dokumenata danas su izvor podataka o crkvenim administrativnim praksama i socijalnoj hijerarhiji kroz povijest, ali i za proučavanje načina oblikovanja i simbolike.

Zbirka ordena sadrži odlikovanja dodijeljena biskupima i nadbiskupima kao priznanje za njihov doprinos crkvenom, ali i širem društvenom životu.

Zbirka medalja i plaketa podijeljena je na nekoliko važnih podskupina, a sadrži svetačke i hodočasničke medalje, važne za razumijevanje religijskog života i pobožnosti u tom razdoblju:

1. medalje i plakete koje su Riznici pripadale do 1980. godine, odražavajući zbirku koja se formirala tijekom duljeg razdoblja
2. predmete iz ostavštine pomoćnoga biskupa Josipa Lacha
3. kolekciju medalja mons. Ivandije, koja bilježi uspomene na susrete s mnogim svećenicima i umjetnicima, svjedočeći o dugotrajnim vezama crkve i umjetničkih krugova.

Treća skupina uključuje liturgijske knjige i glazbene rukopise, odnosno muzikalije, koje osvjetljavaju liturgijsku tradiciju (nad)biskupije; obuhvaća kolekciju od 725 inventarnih brojeva. U historiografiji se osnivanje Zagrebačke biskupije 1094. godine često dovodi u vezu s počecima katedralne knjižnice; međutim, s obzirom na vrlo ograničen broj knjiga koji je tada dopremljen u Zagreb, nije moguće sa sigurnošću potvrditi da je knjižnica u tom razdoblju već bila formalno uspostavljena. Tijekom sljedećih stoljeća katedralna knjižnica razvila se u središnju instituciju za pohranu i prijenos liturgijskih

13 LUKINOVIĆ, 1982, 68. Usporediti i: KNIEWALD, 1951, 49–81.

14 TKALČIĆ, 1883.

15 HR-NAZG, IVANČAN, 1915.

16 HR-NAZG, Osobni fond Antuna Ivandije; Dostava Inventara Riznice – upućeno Nadbiskupskom duhovnom stolu 27. 6. 1989.; original predan na čuvanje u arhiv Riznice. Vidjeti: RZK, IVANDIJA, 1989.

17 RZK, IVANDIJA, 1989, 19.

18 Vidjeti: LENTIĆ, 1983, 183; PREMERL, 2010, 101–112; ŠOUREK, 2011, 177–186.

2. Misal Juraj Topuskog, 15. stoljeće, detalj, *Sv. Juraj ubija zmaja*, folio 210r (RZK K 2, snimka: Z. Atletić, 2016.)
Missal of Juraj Topuski, 15th century, detail, *St George slaying the dragon*, folio 210r (RZK K 2, Z. Atletić, 2016)

i drugih crkvenih tekstova, iz koje je u kasnijem razdoblju proizašla Metropolitanska knjižnica. Mons. Ivandija, kao povjesničar, posebno je proučavao rizničke liturgijske knjige, nastojeći pronaći povijesne razloge i potvrde za važne događaje i činjenice koji se odnose na biskupiju i njezine crkvene tradicije. Njegovo istraživanje obogaćuje razumijevanje povijesti Zagrebačke nadbiskupije i

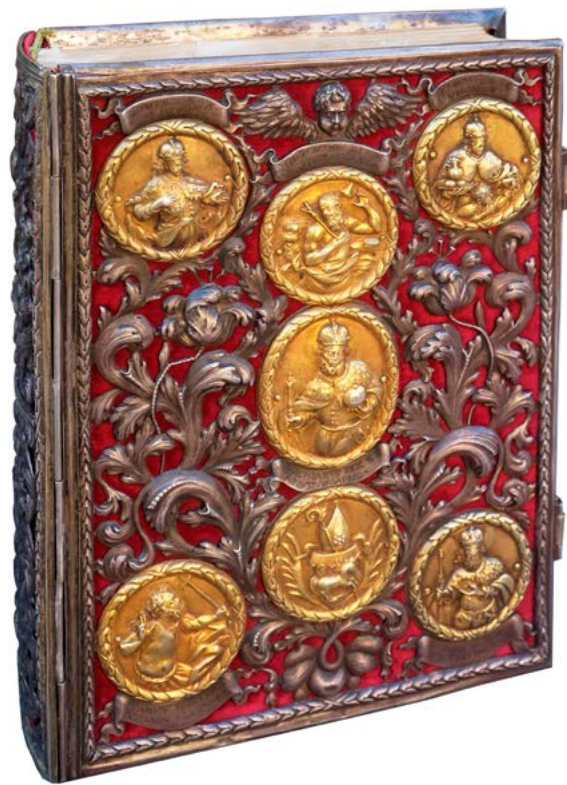
pridonosi proučavanju njezina kulturnog naslijeđa. Taj svezak Ivandijina inventara uključuje i zbirku *Muzikalije*, koja se do 1988. godine čuvala kod pjevališta u tornju. Popis muzikalija izradio je Vladimir Babuš, dirigent Mješovitoga prvostolnog zbora, čime je istaknuta važnost te zbirke. Muzikalije sadrže originalne skladbe koje nisu nigdje objavljene, a njihova analiza pruža uvid u glazbeni

kulturu Zagreba i cijele Hrvatske. Sadržaj cijeloga tog sveska pruža dragocjen uvid u povijest crkvene glazbe i liturgije, čime se potvrđuje važnost Zagrebačke nadbiskupije unutar širega europskog konteksta.

Četvrta skupina, *Tekstil*, čuva tekstilne predmete velike povijesne i liturgijske važnosti, a dragocjen je doprinos očuvanju bogate hrvatske tekstilne baštine.¹⁹ Svezak zbirke sadrži nešto više od 700 inventarnih brojeva; pojedini predmeti, poput ornamenata, uvršteni su zajedno pod jedinstvenim brojem, iako se sastoje od više dijelova. Ta skupina predmeta djelomično se oslanja na stariji Ivančanov inventar, ali je Ivandija u toj zbirci dodijelio nove inventarne brojeve, a uz njih naveo i tzv. stari broj te broj Konzervatorskog zavoda (KZ). Predmeti su popisani prema liturgijskim bojama i svi nose oznaku T, što ih jasno svrstava u Zbirku tekstila. Organizacijski, zbirka je raspoređena prema vrsti i boji tekstila (liturgijski predmeti crvene, zelene ljubičaste i crne boje), počevši od najstarijeg tekstila i mitri sve do ćilima i sagova, a uključuje i povijesne odjevne predmete, crkvene zastave te čipku.²⁰

Peta skupina Riznice zagrebačke katedrale donosi zbirku dokumenata i nacrt, pružajući vrijedan uvid u povijesne pisane izvore i arhitektonske planove povezane s Riznicom i katedralom. Važan dio čine različiti povijesni dokumenti, uključujući Tuškanovu kroniku zagrebačke katedrale i raspravu Ferde Šišića o osnivanju Zagrebačke nadbiskupije. Uz dokumente, skupina obuhvaća i vrijedne nacрте²¹ i skice koji se odnose na gradnju i uređenje katedrale te niz novijih idejnih projekata, uključujući prijedloge za uređenje okolice katedrale i Kaptolskog trga te niz povijesnih i suvremenih tlocrta Nadbiskupskog dvora. Zbirka ima više od 490 inventarnih brojeva, a u suradnji s gradskim institucijama te Republičkim zavodom za zaštitu spomenika, 1989. godine provedeno je mikrofilmiranje svih nacрта radi njihove trajne zaštite.²² Pritom je Ivandija pokazao i predanost daljnjem obogaćivanju te arhivske zbirke, uključujući i prikupljanje fotokopija nacрта iz drugih ustanova u Zagrebu.

Šesta i posljednja skupina Riznice zagrebačke katedrale posvećena je numizmatici, bogatoj kolekciji novčića i drugih numizmatičkih predmeta koji dopunjuju povijesno

3. Misal Jurja Topuskog, 15. stoljeće, prednje korice (RZK K 2, snimka: Z. Atletić, 2018.)

Missal of Juraj Topuski, 15th century, front cover (RZK K 2, Z. Atletić, 2018)

blago Riznice. Numizmatika je dugo zanimala crkvene uglednike, biskupe i svećenike, koji su svoje kolekcije često darivali muzejima ili Riznici, gdje su se nastavile čuvati i katalogizirati. Jedan od većih doprinosa u katalogiziranju tih predmeta pripisuje se kanoniku Kamilu Dočkalu, koji je u svoju zbirku uključio raznovrsne novčiće s hrvatskim obilježjima, ali i kršćanske²³ te svjetovne²⁴ novčiće iz različitih povijesnih razdoblja.²⁵ U toj skupini predmeta je i kolekcija medalja mons. Kamila Dočkala, prvoga ravnatelja Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, prebačena iz Nadbiskupskog duhovnog stola 1989. godine, čime je obogaćen numizmatički inventar Riznice.

Nekoliko posebno vrijednih i zanimljivih predmeta iz Riznice

Jedan od najvrjednijih rukopisa u Riznici jest Misal Jurja Topuskog (sl. 2 i 3) s kraja 15. stoljeća.²⁶ Svjedoči o bo-

19 MUNK, 1987, 97–148. Vidjeti i: CVETNIĆ, 2001, 305–315.

20 O čipkama iz Riznice vidjeti: PLUKAVEC, 2001, 6–14.

21 Sredinom 20. stoljeća je Bolléove originalne skice i nacрте na čuvanje u Nadbiskupski arhiv predao inženjer građevinarstva Stjepan Szavits Nossan (1894. – 1970.), a Antun Ivandija priključio ih je potom ostaloj građi pohranjenoj u Riznici.

22 Tada je uz signaturu nacрта koju od vremena inventarizacije Riznice čine slovo N i uz njega broj, na papire rukom ispisani i novi niz brojeva uz oznaku RZK samo za potrebe mikrofilmiranja i oni se danas više ne koriste.

23 Kršćanski novčići su novčići koji su imali jasno vjersku ikonografiju, kršćanske simbole poput križa, svetaca, Djevice Marije itd.

24 Svjetovni novčići su oni koje su kovali kraljevi, knezovi, vojvode i koji su služili prvenstveno za ekonomske i političke svrhe.

25 Tekst je izrađen temeljem podataka iz baze kulturnih dobara koju vodi Ured za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije.

26 PELC, 2018, 7. Usporediti i: PLUKAVEC, 2001a, 28. O misalu,

4. Plašt kralja Ladislava, 11. stoljeće (RZK T 1, snimka: Z. Atletić, 2017.)
Cloak of King Ladislaus I, 11th century (RZK T 1, Z. Atletić, 2017)

gatoj književnoj i umjetničkoj tradiciji zagrebačke crkve, ističući izuzetno majstorstvo u izradi crkvenih rukopisa i ilustracija te odražava visok umjetnički standard toga vremena. Misal je inventariziran u Riznici zagrebačke katedrale (RZK) kao knjiga 2 (inv. br. RZK K 2).

Od starih povijesnih dokumenata valja izdvojiti tzv. Felicijanovu povelju iz 1134. godine (inv. br. RZK D1) koja donosi prvi zabilježeni spomen Zagreba i pruža ključne podatke o ranom razvoju crkvene uprave u gradu.²⁷ Uz nju se u Riznici čuva i Papinska bula *Ubi primum placuit Deo* pape Pija IX. iz 1852. godine (inv. br. RZK D 2). Tim je dokumentom Zagrebačka biskupija izdignuta na rang nadbiskupije i metropolitanskog sjedišta, dok je zagrebačka katedrala dobila novi titular – „Uznesenje Blažene Djevice Marije u Nebo i sveti ugarski kraljevi, Stjepan i Ladislav“.²⁸ Kako bi ti dragocjeni dokumenti bili dostupniji i razumljiviji, uz originale su priložene fotokopije, prijepisi

i prijevodi. U istoj zbirci Riznice nalaze se i brojni vrijedni povijesni nacrti; među najranijima je tlocrt katedrale iz 1792. godine koji je izradio geometar Franjo Klobučarić (inv. br. RZK N 1).

U zbirci liturgijskog ruha izdvaja se plašt koji se pripisuje sv. Ladislavu (sl. 4), ugarskom kralju iz 11. stoljeća (inv. br. RZK T 1). Smatra se najstarijim očuvanim komadom tekstila ne samo Riznice nego i cijele Zagrebačke nadbiskupije. Plašt je otkrio povjesničar Ivan Krstitelj Tkalčić 1873. godine, kad je pretraživao inventar katedrale.²⁹ Prema Tkalčiću, taj dragocjeni plašt kralja Ladislava stigao je u Zagreb početkom 14. stoljeća kao dar kralja Karla Roberta biskupu Augustinu Kažotiću. Ipak, neki povjesničari zastupaju mišljenje prema kojem je plašt izvorno darovao sam kralj Ladislav biskupu Duhu još u 11. stoljeću.³⁰ Bez obzira na njegovo podrijetlo, ovaj je plašt svjedočanstvo dubokih veza između zagrebačkih biskupa

ali i o odnosu slike i riječi općenito, primjerice u: CVETNIĆ, 2012, 125–140 te u ondje citiranoj literaturi.

27 Ta se povelja često simbolički naziva i „krsnim listom“ Zagrebačke nadbiskupije. Riječ je o tekstu u kojem se opisuje dugotrajni spor do kojega je došlo u vezi s posjedom šume Dubrava, koju je kralj Ladislav darovao biskupiji (GULIN, 2001, 22).

28 PLUKAVEC, 2002, 5.

29 Plašt sv. Ladislava, *Zagrebački katolički list*, 24. 7. 1873., 239. Uvjeran da takav povijesni artefakt nije mogao nestati kroz stoljeća, Tkalčić je temeljito pregledao sva stara misna ruha pohranjena u Riznici. Nakon što ga nije pronašao među njima, odlučio je pretražiti oltar svetog Ladislava u katedrali. Ondje ga je pronašao u kovčežiću s natpisom „pallium s. Ladislai“.

30 PLUKAVEC, 2000, 11–19.

5. Najstarija očuvana banska zastava, 17. stoljeće. Na prednjoj strani su grbovi Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (RZK T 173, snimka: T. Plukavec, 2023.)
The oldest preserved flag of a *Ban*, 17th century, with the coats of arms of the Triune Kingdom of Croatia, Dalmatia and Slavonia on the front (RZK T 173, T. Plukavec, 2023)

6. Najstarija očuvana banska zastava, 17. stoljeće. Na poledini je vezeni grb obitelji Erdödy (RZK T 173, snimka: T. Plukavec, 2023.)
The oldest preserved flag of a *Ban*, 17th century, with an embroidered coat of arms of the Erdödy family on the back (RZK T 173, T. Plukavec, 2023)

i ugarsko-hrvatskih kraljeva. Uz plašt kralja Ladislava, među tekstilnim predmetima ističu se i humeral blaženoga Augustina Kažotića iz 14. stoljeća (RZK T 2)³¹ te Timotejeva mitra (RZK T 3), iz 13. stoljeća,³² ili primjerice najstarija očuvana banska zastava iz 17. stoljeća hrvatskoga bana Nikole Bakača Erdödyja (sl. 5 i 6) koji je 1693. godine i pokopan u katedrali (RZK T 173). Izuzetnoj vrijednosti zbirke pridonosi jedinstven Božji grob (sl. 7, 8 i 9).³³ To je remek-djelo vezilačke umjetnosti iz 1659. godine (RZK T 107), izrađeno u radionici koju je osnovao biskup Petar Petretić.³⁴ I danas se upotrebljava tijekom obreda Velikoga tjedna,³⁵ a poslužio je i kao inspiracija za oblikovanje groba blaženoga Alojzija Stepinca, gdje su biblijski motivi zamijenjeni prizorima iz Stepinčeva života. Riznica

31 JURANIĆ, 1990, 25–42; PLUKAVEC, 1997, 319–369.

32 Poznatija i kao mitra zagrebačkoga biskupa Wolfganga Gyulaya koji ju je u 16. stoljeću obnovio.

33 HORVAT, 1967, 121–126; PLUKAVEC, 2015, 51–64. Vidjeti o zagrebačkoj vezilačkoj radionici i: HORVAT, 1975; WEINART PAVELIĆ, 1988. Na međunarodnim izložbama taj je detalj postao simbol rizničkog tekstilnog blaga, a 1999./2000. godine bio je istaknut u katalogu vatikanske izložbe u povodu prelaska u novo tisućljeće.

34 HORVAT, 1967, 121–126.

35 PLUKAVEC, 2019, 9.

posjeduje i više rijetkih srebrnih i pozlaćenih kaleža iz 15. i 16. stoljeća, bogato ukrašenih filigranom i emajlom.³⁶

Među mnogim relikvijama u Riznici izdvaja se ona koju je darovao papa bl. Ivan Pavao II. 1994. godine – dio kosti ruke svetoga Leopolda Bogdana Mandića, a tu se čuva i „bjelokosni plenarij“ iz 11. stoljeća (RZK M 22) koji je služio kao relikvijar tijekom bogoslužja (sl. 11). Ukrašen je srebrnim okvirom s pozlaćenim aplikacijama, a na njemu su prikazani evanđelisti, anđeli, Bog Otac, Bogorodica i dva Kristova monograma. Središnji dio čine četiri povezane bjelokosne pločice koje prikazuju deset prizora iz Isusova života, uključujući Navještenje, Rođenje, Krštenje, Raspeće i Uzašašće.³⁷ Relikviju s komadićem Svetog križa na kojem je raspet Isus (RZK M 13) donio je biskup Macilina iz Jeruzalema u Zagreb u 12. stoljeću. Tu je još i mumificirano dječje tijelo, u inventaru označeno kao „Nevino dijete“ (RZK M 166). Prema predaji, riječ je o djetetu stradalom u vrijeme poznatog pokolja

36 KOPRČINA, 2020, 106.

37 RZK, IVANDIJA, 1986, 32. Usporediti i: MILINOVIĆ, 2020, 11.

7. Božji grob, 17. stoljeće, u Bogoslužnom prostoru bl. Alojzija Stepinca (RZK T 107, snimka: T. Plukavec, 2022.)
Holy Sepulchre, 17th century, Liturgical Space of Blessed Aloysius Stepinac (RZK T 107, T. Plukavec, 2022)

8. Božji grob, 17. stoljeće, u zagrebačkoj katedrali (RZK T 107, snimka: Z. Atletić, 2015.)
Holy Sepulchre, 17th century, Zagreb cathedral (RZK T 107, Z. Atletić, 2015)

nevine dječice, koji je u Betlehemu naredio kralj Herod, a o kojem govore evanđelja (Mt 2,16).³⁸

Manje poznata, ali zanimljiva činjenica je i da se u Riznici čuvaju i povijesni predmeti iz svakodnevnog života laika, poput pisama iz obitelji Zrinski. Pismo koje je Petar Zrinski napisao svojoj supruzi Katarini (sl. 10) noć uoči svojega smaknuća (RZK D 3) ne nosi samo snažnu emotivnu težinu nego i duboko oslikava strahote rata i političke intrige.

Zbivanja s Riznicom od kraja 19. do prvih desetljeća 21. stoljeća

Gospodarska izložba iz 1864. godine bila je jedan od najvažnijih događaja u Zagrebu u drugoj polovici 19. stoljeća. Privukla je velik broj izlagača i posjetitelja te predstavila kulturna, gospodarska i umjetnička dostignuća Zagreba i Hrvatske. Posebna pozornost bila je usmjerena na umjetnine iz Riznice zagrebačke katedrale, čime je javnosti pružena rijetka prilika da razgleda dragocjene predmete inače nedostupne široj publici. Nakon toga je Riznica nastavila svoje predstavljanje i sudjelovanjem na međunarodnim izložbama: Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896.³⁹ i Svjetskoj izložbi u Parizu 1900. godine,⁴⁰ a posebno je bila važna velika izložba u povodu tisućite obljetnice Hrvatskoga kraljevstva 1925. godine u Zagrebu.

Tijekom Drugoga svjetskog rata, kako bi se sačuvala od mogućih pljački i uništenja, najvrjednije dragocjenosti iz Riznice zagrebačke katedrale skrivene su unutar zidina jedne od kula Nadbiskupskog dvora. Kanonik Antun Slamić, uz pomoć uglednoga zagrebačkog zlatara Emanuela Manka Bermmana, zazidao je crkvene relikvije, ali i veću količinu zlata koje je pripadalo poznatoj zagrebačkoj zlatarici Melaniji Berman. Skriveno blago iznova je otkriveno tek potkraj 1968. godine, zahvaljujući pismu koje je Melanijin brat Emanuel Manko Berman iz Izraela uputio kardinalu Franji Šeperu.⁴¹ Među pronađenim predmetima bili su i bjelokosni plenarij, srebrna *thumba* sa zlatnim Isusovim „srcem“, kasnogotički pacifikal te svijećnjak od gorskog kristala iz 17. stoljeća.

Na velikoj izložbi u Parizu 1971. godine predstavljene su umjetnine iz cijele Hrvatske, uključujući djela iz Petretičeve vezilačke radionice i Timotejeva mitra iz Riznice.⁴² Iste godine, tijekom Mariološkog kongresa, izložba Riznice održana je u Muzeju za umjetnost i obrt, a 1983. godine

9. Božji grob, 17. stoljeće, detalj, *Abrahamova žrtva* (RZK T 107, snimka: Z. Atletić, 2016.)

Holy Sepulchre, 17th century, detail, *Abraham's sacrifice* (RZK T 107, Z. Atletić, 2016)

dragocjenosti su izložene u Muzejskom prostoru na Jezuitskom trgu u Zagrebu.⁴³ Riznica je bila predstavljena i na Univerzijadi 1987. godine, kad su izloženi predmeti bili smješteni unutar prostora katedrale. Važna je bila i izložba „Sveti trag“ pripremljena u povodu 900. obljetnice Zagrebačke (nad)biskupije, 1994. godine,⁴⁴ a riznički su predmeti i nakon toga, pojedinačno ili u skupinama, bili predstavljeni na međunarodnim izložbama.⁴⁵

38 Ta epizoda iz Novog zavjeta duboko je ukorijenjena u kršćanskoj tradiciji. Relikvija se smatra svetim predmetom povezanim s Isusovim rođenjem i prvotnim mukama. Na njoj je na latinskom zapisano da je dar kralja Andrije II. iz 1221. godine. Srebrnu škrinju izradio je kanonik kustos Antun Zdenčaj 1780. godine.

39 Sa milenijske izložbe, *Narodne novine*, 102, 2. 5. 1896., 3. Također: JURANIĆ, 1990, 36; RAPO, 2006, 125–126.

40 RAPO, 2006, 167–168.

41 MIKIĆ, 2019, 124.

42 ĐURAK, 1971, 11.

43 *Riznica zagrebačke katedrale*, katalog izložbe (Zagreb, Muzejski prostor, 31. ožujka – 15. rujna 1983.), ur. Zdenka Munk, Zagreb, 1983.

44 *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994.

45 Primjerice, godine 2000. Riznica je u Bologni predstavljala Vijeće Europe s tapiserijama iz 18. stoljeća, a Ladislavov plašt bio je izložen još 1992. prigodom 800. obljetnice kanonizacije sv. Ladislava. U Passauu i Budimpešti od listopada 2001. do veljače 2002. godine relikvijar sv. Stjepana kralja simbolizirao je tisućljetnu povezanost Bavorske i Mađarske (KOLARIĆ, 2003, 178), a isti je relikvijar bio izložen i u Stolnom Biogradu (Székesfehérvár) 2013. godine (KERNY, 2013). I u Muzeju bl. Alojzija Stepinca, od 2007. godine, izloženi su predmeti iz Riznice. Također, tijekom festivala „Croatie, la voici“ u Francuskoj 2012. godine, Timotejeva mitra iz Riznice bila je izložena u pariškom Musée de Cluny (KOLARIĆ, 2015, 25), dok je središnji detalj mitre poslužio kao motiv za izložbeni plakat. Liturgijski predmeti biskupa Osvalda Thuza (1466. – 1499.) i Luke Baratina (1500. – 1510.) bili su od 2012. do 2013. godine izloženi kao dio međunarodne izložbe „Umjetnost i kultura Srednje Europe pod vladavinom dinastije Jagelovića 1386. – 1572.“, održane u Kutnoj Hori (Češka) i Varšavi (Poljska) u suradnji s Europskom unijom i raznim

10. Pismo Petra Zrinskog supruzi Katarini, 17. stoljeće (RZK D 3, snimka: Z. Atletić, 2015.)

Letter from Petar Zrinski to his wife, Catherine, 17th century (RZK D 3, Z. Atletić, 2015)

S obzirom na prepoznate vrijednosti predmeta iz Riznice, početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća potaknuta su ozbiljna razmatranja o njezinu izlaganju javnosti. Predložena je adaptacija bivše kanoničke kurije na Kaptolu br. 5, uz iseljenje stanara, a inicijativu je preuzela Komisija Skupštine grada Zagreba za odnose s vjerskim zajednicama, uz potporu Grada, muzealaca, konzervatora i Zagrebačke nadbiskupije. Stanari su preseljeni o trošku Grada, no sigurnosni uvjeti nisu bili zadovoljavajući zbog blizine restorana i dvorišnih objekata, što bi zahtijevalo znatna financijska sredstva i pravne postupke.⁴⁶ Alternativno rješenje bilo je premještanje Riznice u kuriju na Kaptol br. 6, no pojavili su se problemi s iseljenjem stanara i uklanjanjem dvorišnih sadržaja. Potom je predložena i adaptacija dijela podruma i prizemlja Nadbiskupskog dvora, što bi ujedno omogućilo autentičan ambijent za izložbu riznice i prezentaciju kapele sv. Stjepana, uz revitalizaciju katedralnog okoliša s povijesnim bedemima i Bakačevom kulom.⁴⁷ Time bi se Kaptol pretvorio u jedinstvenu povijesnu i turističku cjelinu, obogaćujući kulturnu

scenu Zagreba. Nažalost, plan se nije realizirao, a Riznica je do danas ostala u istim prostorijama.

Od 1976. godine Riznica je dijelom otvorena za javnost na zahtjev Republičkog zavoda za zaštitu spomenika, uz povremena zatvaranja zbog radova na obnovi katedrale i prostora same Riznice.

Osim izložbi, Riznicu su predstavili mnogi dokumentarni filmovi i razne tematske emisije koje približavaju njezine neprocjenjive vrijednosti javnosti, osobito u razdobljima kad je prostor bio zatvoren zbog obnove ili nakon nedavnog razornog potresa. U prosincu 2014. godine počeo je projekt digitalizacije rizničkog inventara Zagrebačke nadbiskupije.⁴⁸ Prvi korak bilo je fotografiranje liturgijskih predmeta, poput kaleža, monstranci i ciborija, i to ne samo u Riznici nego i na drugim lokacijama na kojima se upotrebljavaju, uključujući sakristiju, katedralu i Stepinčev muzej. Potom su se stručnjaci posvetili obradi i dokumentiranju nacrtu s više od 300 inventarnih brojeva. Digitalizacija je u konačnici obuhvatila širok spektar inventara, uključujući zbirke tekstila, dokumente, liturgijske knjige, muzikalije, pečatnjake, odlikovanja i medalje. Posebna se pozornost morala posvetiti tekstilnim predmetima, poput sagova i tapiserija, jer oni zbog svojih dimenzija nisu mogli biti snimljeni unutar Riznice, nego su dokumentirani u dvorištu katedrale.

Neki od najvrjednijih predmeta iz Riznice i dalje se upotrebljavaju u liturgiji: katedralni križ za procesije, posude namijenjene za pohranu svetih ulja, oltarski svijećnjaci, pastoral, kaleži, dalmatike, misnice itd.

Rizničarka s. Lina Plukavec, čuvarica i poznavateljica blaga zagrebačke katedrale

Kroz povijest Riznice i mnogobrojnih kanonika kustosa, ime koje se neizostavno ističe u posljednja četiri desetljeća je s. Lina Slavica Plukavec.⁴⁹ Kao rizničarka zagrebačke katedrale od 1986. godine, s. Lina je imala ključnu ulogu u brizi za Riznicu i u njezinu očuvanju. Pritom se nije ograničavala samo na administrativne dužnosti, nego je i aktivno sudjelovala u organizaciji izložbi i raznih projekata,⁵⁰ a autorica je i brojnih članaka o blagu zagre-

48 Projekt je proveden pod vodstvom Ureda za kulturna dobra, na čijem su čelu bili tajnik Ureda prof. Tomica Plukavec i s. Lina Plukavec, rizničarka. Stručni tim za fotografiranje predvodili su fotograf Zvonko Atletić i njegov suradnik Zvonko Petranović. U travnju 2015. godine, dok je projekt bio u punom zamahu, Hrvatska radiotelevizija snimala je predmete za dokumentarni film *Riznica* autorice Ljiljane Bunjevac Filipović.

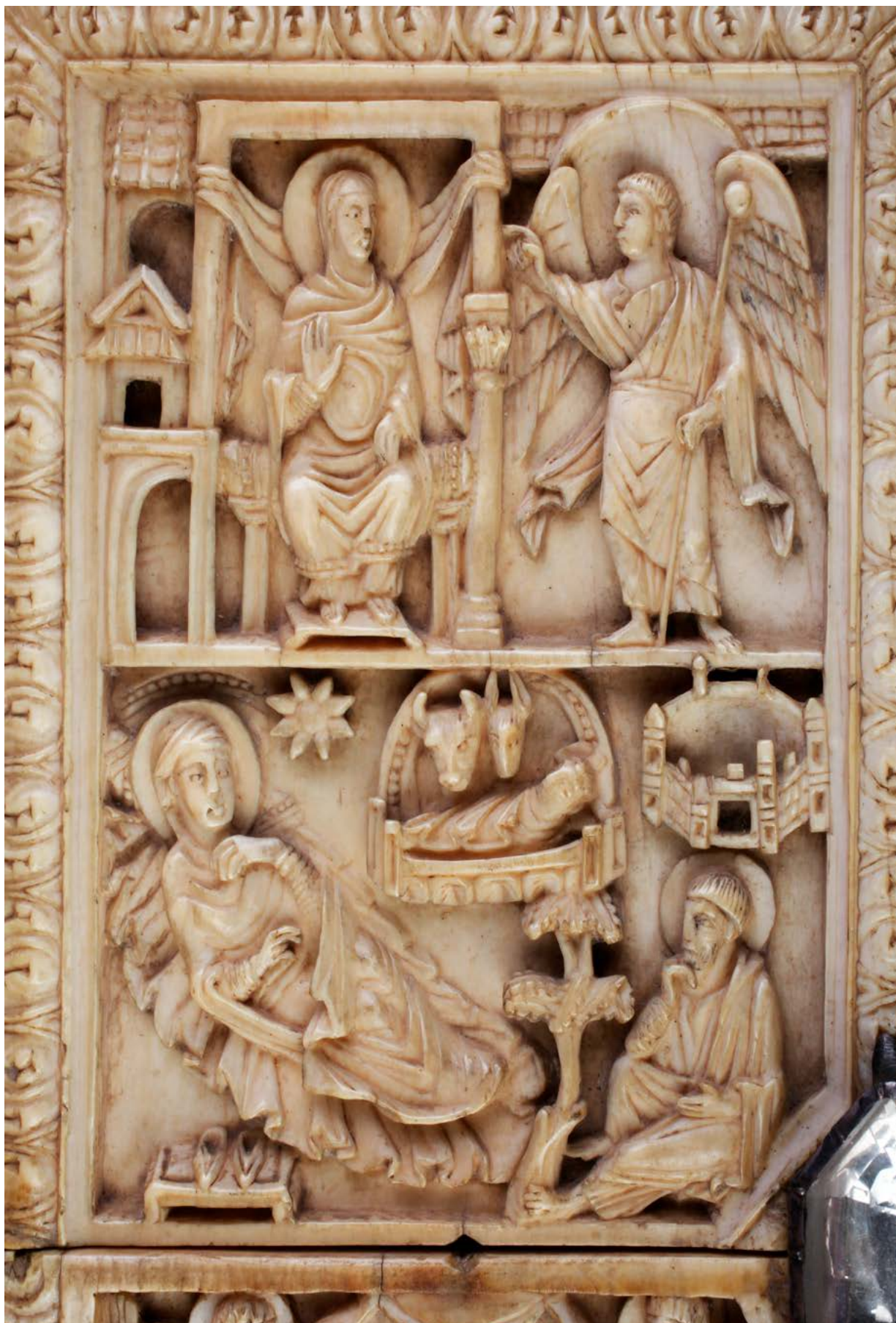
49 S. Lina rođena je 1946. u mjestu Gregurovcu, župa Mihovljan. U Družbu kćeri Božje ljubavi u Zagrebu ušla je nakon završene osnovne škole, a obrazovanje je dovršila diplomiranjem na Pedagoškoj akademiji.

50 U svojem je radu s. Lina sudjelovala u pripremama raznih izložbi vezanih uz važne crkvene i povijesne jubileje, a jedna od najvažnijih bila je organizacija izložbe „Riznica zagrebačke katedrale“ u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu 1983. godine i 1987. u samoj katedrali. Tijekom tih projekata s. Lina je surađivala s Antunom Ivandijom

kulturnim institucijama (PLUKAVEC, 2023, 151).

46 IVANDIJA, 1977, 62–63.

47 LACH, 1977, 1–3.

11. Bjelokosni plenarij, 11. stoljeće, detalj, *Navještenje i Rođenje* (RZK M 22, snimka: Z. Atletić, 2015.)
Ivory Plenarium, 11th century, detail, *Annunciation and Nativity* (RZK M 22, Z. Atletić, 2015)

bačke katedrale i njezinim vrijednostima. U svojem je radu neumorno isticala i važnost očuvanja i restauriranja ključnih predmeta, poput plašta kralja Ladislava, te je surađivala s mnogobrojnim muzejskim i restauratorskim stručnjacima, povjesničarima i povjesničarima umjetnosti. Aktivno je sudjelovala i na projektima digitalizacije Riznice. Predanost očuvanju kulturnog naslijeđa s. Line prepoznata je brojnim nagradama i priznanjima, uključujući priznanje nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića 2016. godine za „predano služenje, dobrotu i plemenitost tijekom tri desetljeća tiha i požrtvovna rada na čuvanju i predstavljanju sakralne baštine Zagrebačke nadbiskupije hrvatskoj i svjetskoj kulturnoj javnosti“, kao i Nagradu *Vicko Andrić* za izvanredna postignuća na području zaštite kulturne baštine u Hrvatskoj 2019. godine.⁵¹ Nadalje, Hrvatsko muzejsko društvo dodijelilo je sestri Lini 2022. godine nagradu za životno djelo. Njezin rad obilježen stručnošću, strašću i odanošću čini je ključnom osobom u brizi za naslijeđenu baštinu Zagrebačke nadbiskupije te za njezinu zaštitu i promociju.

S. Lina Slavica Plukavec nije samo rizničarka, ona je simbol predanosti očuvanju hrvatskoga identiteta i tradicije. Njezina karijera služi kao inspiracija budućim generacijama, a njezina predanost ostavlja velik trag u srcima svih koji cijene bogatu povijest i kulturu Hrvatske i zasigurno će se osjećati i u godinama koje dolaze.

Stanje nakon potresa 2020. godine i pogled prema 'novoj' Riznici

Riznica zagrebačke katedrale pretrpjela je 22. ožujka 2020. godine velika oštećenja od razornog potresa. Na kamenom stubištu koje vodi iz sakristije do Riznice dokumentirane su ozbiljne okomite pukotine koje se protežu i po zidovima, sve do ulaza. Kamene okviri prozora u završnom dijelu stubišta pomaknuli su se za otprilike tri centimetra, a proširene su i kamene reške između klesanaca na toj etaži. Pukotine su primijećene i na zidovima predvorja Riznice, posebno na istočnom zidu i luku, gdje je otpala žbuka pa je opečna građa nezaštićena. Oštećeni su i gotički svodovi, a u trezoru je došlo i do pomicanja zapadnog zida. Pod i namještaj Riznice bili su prekriveni prašinom i žbukom te fragmentima srednjovjekovnih kamenih rebara svodova koji su se odlomili u potresu. Na tavanu su okomite pukotine prisutne duž južnog zida prema katedrali.

Nažalost, oštećeno je i deset predmeta, među kojima se našlo i nekoliko figura jaslca te relikvijar blaženoga

Augustina Kažotića, kojemu je razbijeno zaštitno staklo.⁵² Restauratorske radove na oštećenim umjetninama najvjerojatnije će provesti Hrvatski restauratorski zavod, koji se i inače svojim programskim aktivnostima, koje financira Ministarstvo kulture i medija, redovito skrbi o vrijednom inventaru Riznice. Važno je i nadalje pomnije planirati potrebnu zaštitu, ne samo redovitu nego i onu od prirodnih katastrofa (kako se to pokazalo i nakon nedavnoga niza potresa), a ako se ostvare uvjeti, i premještanje Riznice u prikladniji prostor.

Osim promišljanja o načinu zaštite i očuvanja, nužno je i promišljanje o stalnoj izložbi i prezentaciji predmeta iz Riznice, ali i Dijecezanskog muzeja.⁵³ Ta je ideja prisutna, kako je već rečeno, još od sedamdesetih godina 20. stoljeća, a posebno je isticana u vrijeme kardinala Franje Kuharića.⁵⁴ Godine 2002. izrađeno je i idejno rješenje novoga prostora Riznice, na poticaj mons. Josipa Klarića. Prostor se trebao nalaziti u dvorištu i pod zemljom sa sjeverne strane katedrale.⁵⁵ Premda su 2008. planirana arheološka istraživanja koja bi ispitala mogućnosti realizacije predloženog rješenja, do radova nije došlo pa to pitanje ostaje otvoreno.⁵⁶ Moguće je da će konstruktivna sanacija cijeloga katedralnog sklopa, kao i njezine sjeveroistočne dogradnje, uvjetovati i iznalaženje kvalitetnoga novog prostornog rješenja za primjeren smještaj, čuvanje, ali i izlaganja predmeta, što oni svakako zaslužuju.⁵⁷

Riznica Zagrebačke nadbiskupije, utemeljena u razdoblju kada je Zagreb postao biskupsko sjedište, svjedoči o važnoj etapi u razvoju hrvatske crkvene i političke autonomije. Kroz dugi niz stoljeća, Riznica nije bila usmjerena isključivo na očuvanje materijalne baštine, već je imala važnu ulogu u razumijevanju povijesnih okolnosti i razvoja crkvenih, kulturnih i društvenih struktura, čime je pridonijela oblikovanju nacionalnog identiteta. Brojni kanonici kustosi, a uz njih posljednjih stotinu godina posebno mons. Antun Ivandija i s. Lina, svojim su dugogodišnjim predanim radom čuvali i dokumentirali njezin vrijedni sadržaj. Riznica je postala čuvarica spomeničkoga blaga koje nadilazi liturgijsku funkciju, odražavajući povijesne prilike i veze s brojnim europskim kulturnim središtima, prenoseći bogatu povijest i vjeru budućim naraštajima. ■

na detaljnoj inventarizaciji rizničkih predmeta, što je pridonijelo razumijevanju i valorizaciji tih dragocjenih artefakata. Također, njezina uloga u pripremi izložbe „Hrvati – kršćanstvo, kultura, umjetnost“ u Vatikanu 1999./2000. godine bila je neprocjenjiva, dodatno ističući prisutnost hrvatskoga kulturnog identiteta na međunarodnoj sceni.

51 <https://www.zg-nadbiskupija.hr/casna-sestra-lina-slavica-plukavec-riznicarka-riznice-zagrebacke-katedrale-laureatkinja-nagrade-vicko-andric/16304> (pristupljeno 29. 5. 2025.).

52 PLUKAVEC, 2001, 28.

53 KOŽUL, 1988, 211–236.

54 MKM RH, arhiva Uprave za zaštitu kulturne baštine; HRZ, arhiva RZH-a: Dana 10. 12. 1973. upućen je Poziv na konzultativni sastanak predstavnika zainteresiranih kulturnih i društveno-političkih institucija o uređenju kurije na Kaptolu br. 5 za smještaj stalne izložbe Riznice zagrebačke prvostolnice i najvrjednijeg dijela Dijecezanskog muzeja.

55 RUKAVINA, 2002, 25–32.

56 RUKAVINA, 2009, 1–16.

57 Za različite muzeološke funkcije Riznice, zaštitu, istraživanje i prezentiranje, ali i komunikaciju, vidjeti u: VUJIĆ, 1994, 207–218.

Izvori

HRZ

Arhiva RZH-a

MKM RH

Arhiva Uprave za zaštitu kulturne baštine

NAZG

HR-NAZG, IVANČAN LJUDEVIT, Inventar Metropolitanske Crkve Zagrebačke, 1915.

HR-NAZG, Osobni fond Antuna Ivandije

HR-NAZG, LACH JOSIP, Komisija skupštine Grada Zagreba za odnose s vjerskim zajednicama, NDS, skup I, br. 2382/1977., Zagreb, 2. XII. 1977., 1–3

RZK

IVANDIJA ANTUN, Inventar Riznice zagrebačke katedrale. I dio: Metali, prvi svezak, Zagreb, 1986. (strojopis)

IVANDIJA ANTUN, Inventar Riznice zagrebačke katedrale, III. dio: Dokumenti i Nacrti katedrale te popis namještaja u Riznici, peti svezak, Zagreb, 1989. (strojopis)

Popis konzervatorskog zavoda 1951/1952

Literatura

BADURINA ANĐELKO, Iluminirani rukopisi, u: *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994., 461–465

CVETNIĆ SANJA, Tapiserije „Mjeseci s groteskama i arhitektonskim perspektivama“ u Riznici zagrebačke katedrale, *Tkalčić: godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, 5 (2001.), 305–315

CVETNIĆ SANJA, Verba (de)picta, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 36 (2012.), 125–140

DEANOVIĆ ANA, Zagrebačka katedrala (od XI. do sredine XIX. stoljeća), u: Ana Deanović, Željka Čorak, *Zagrebačka katedrala*, Zagreb, 1988., 7–90

DOBRICA LADISLAV, Povijest Škrinje povlastica u kontekstu tradicije njihova čuvanja, u: *Škrinja povlastica*, ur. Maja Pajnić, Zagreb, 2023., 28–33

DOBRONIĆ LELJA, Biskup Duh, u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, ur. Franko Mirošević, Zagreb, 1995., 1–2

DOBRONIĆ LELJA, *Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb, 1988.

ĐURAK GABRIJEL, Bilješke iz Pariza, *Glas Koncila*, 12 (1971.), 11

GULIN ANTE, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli*, Zagreb, 2001.

HORVAT ANĐELA, O vezenom ciklusu „Božjega groba“ zagrebačke katedrale iz godine 1659., *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, 10–11 (1967.), 121–126

HORVAT ANĐELA, *Između gotike i baroka – umjetnost kontinentalnog dijela Hrvatske od oko 1500. do oko 1700.*, Zagreb, 1975.

IVANDIJA ANTUN, Oko riznice zagrebačke katedrale, *Croatia Christiana periodica*, 1 (1977.), 62–64

IVANDIJA ANTUN, Pregled povijesti zagrebačke katedrale, u: *Riznica zagrebačke katedrale*, katalog izložbe (Zagreb,

Muzejski prostor, 31. ožujka – 15. rujna 1983.), ur. Zdenka Munk, Zagreb, 1983., 19

IVOŠ JELENA, Crkveno ruho riznice zagrebačke katedrale i Dijecezanskog muzeja, u: *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994., 405–426

JELENIĆ MIROSLAV, MAJER JURIŠIĆ KRASANKA, Novi tragovi srednjovjekovnih struktura zagrebačke katedrale, *Preplet starog i novog: ususret obnovi zagrebačke katedrale. Portal: godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, 16 (2025.), 103–135

JURANIĆ MILUTIN, Likovi kralja i kraljice na plaštu kralja Ladislava, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, 33 (1990.), 25–42

KERNY TEREZIA, SMOHAY ANDRAS, *István a Szent király, Tanulmánykötet és kiállítási katalógus Szent István tiszteketérő halálának 975. évfordulóján*, Székesfehérvár, 2013.

KNIEWALD DRAGUTIN, Najstariji inventari zagrebačke katedrale, *Starine*, 43 (1951.), 49–81

KOLARIĆ JURA, Dijecezanski muzej u Zagrebu (DM), *Crkvena kulturna dobra, Analecta, Godišnjak Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije*, 10, (2012., 2013., 2014.), 7–28

KOLARIĆ JURA, Događanja, *Crkvena kulturna dobra, Analecta, Godišnjak Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije*, 1 (2003.), 178

KOPRČINA ARIJANA, *Zlatarstvo u Zagrebu 1450. – 1550.*, Zagreb, 2020.

KOŽUL STJEPAN, Dijecezanski muzej u Zagrebu, *Tkalčić: godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, 2 (1998.), 211–236

LENTIĆ IVO, Predmeti od metala u riznici zagrebačke katedrale, u: *Riznica zagrebačke katedrale*, katalog izložbe (Zagreb, Muzejski prostor, 31. ožujka – 15. rujna 1983.), ur. Zdenka Munk, Zagreb, 1983., 141–196

LUKINOVIĆ ANDRIJA, Najstariji sačuvani imovnik zagrebačke katedrale, *Croatia Christiana periodica*, 9 (1982.), 65–89

LUKINOVIĆ ANDRIJA, *Zagreb – devetstoljetna biskupija*, Zagreb, 1995.

MAGIĆ VLADIMIR, Metropolitanska knjižnica tijekom stoljeća, u: *Cimelia Metropolitana, Povijest i knjižno blago knjižnice Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 2016., 5–16

MARKOVIĆ VLADIMIR, BADURINA ANĐELKO, *The Croats: christianity – culture – art*, catalogue of the exhibition (Salone Sistino, 28 October 1999 – 15 January 2000), ed. Vladimir Marković and Anđelko Badurina, Zagreb, 1999.

MIKIĆ ANTO, Okolnosti pronalaska zagubljenog blaga Riznice zagrebačke katedrale i zlata židovske obitelji Berman 1968. godine, *Croatia Christiana periodica*, 83 (2019.), 121–142

MILINOVIĆ DINO, *Umjetnost crkvenih riznica: Bjelokosni plener iz riznice zagrebačke katedrale*, Zagreb, 2020.

MUNK ZDENKA, Tekstilne dragocjenosti iz katedralne riznice, u: *Riznica zagrebačke katedrale*, 2., prošireno izdanje, Zagreb, 1987. [1983.], 97–148

PELC MILAN, Tiskane liturgijske knjige, u: *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994., 471–480

PELC MILAN, *Minijature u misalima zagrebačkog biskupa Jurja od Topuskog*, Zagreb, 2018.

Plašt sv. Ladislava, *Zagrebački katolički list*, XXIV/30 (24. 7. 1873.), 239

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Humeral – naramenik bl. A. Kažotića u riznici zagrebačke katedrale, *Tkalčić: godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, 1 (1997.), 319–369

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, *Božji grob zagrebačke katedrale: Petretićev Božji grob – nositelj duhovno-spasenjskih poruka i kulturno-umjetničkih djelatnosti: o 360. obljetnici postojanja 1659. – 2019.*, Zagreb, 2019.

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Restauracija plašta kralja Ladislava iz riznice zagrebačke katedrale, *Naša katedrala*, 4 (2000.), 11–19

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Čipka na oltaru zagrebačke katedrale, *Naša katedrala* 5 (2001.), 6–14

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Pro memoria. O prisutnosti lika bl. Augustina Kažotića u zagrebačkoj katedrali i riznici, *Naša katedrala*, 5 (2001. a), 26–28

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Sadržajni prikaz Pečatnice Urbi primum placuit Deo, *Naša katedrala*, 7 (2002.), 2–6

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Petretićev Božji grob: nositelj duhovno-spasenjskih poruka i svjedok kulturno-umjetničkih djelatnosti, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, 58 (2015.), 51–64

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Sadržajni prikaz Pečatnice Urbi primum placuit Deo, *Naša katedrala*, 7 (2002.), 2–6

PLUKAVEC s. LINA SLAVICA, Petretićev Božji grob: nositelj duhovno-spasenjskih poruka i svjedok kulturno-umjetničkih djelatnosti, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, 58 (2015.), 51–64

PLUKAVEC TOMICA, Kulturne institucije Zagrebačke nadbiskupije – povijesni pregled, *Croatia Christiana periodica*, 91 (2023.), 139–158

PREMERL DANIEL, Zagreb Cathedral's Reliquary Bust of Saint Stephen the King: the Context of its Commission and its Attribution, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 34 (2010.), 101–112

RAPO VESNA, *Pariška soba – Hrvatski školski muzej: uspjesi hrvatskoga školstva na izložbama druge polovice 19. stoljeća = The Paris room – The Croatian School Museum: achievements of Croatian education of exhibitions of the second half of 19th century*, Zagreb, 2006.

RATKOVČIĆ ROSANA, *Srednjovjekovno zidno slikarstvo u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Zagreb, 2014.

RUKAVINA ZVONIMIR, O obnavljanju katedrale u 2002. godini, *Naša katedrala*, 7 (2002.), 25–32

RUKAVINA ZVONIMIR, Obnavljanje katedrale u 2008. godini, *Naša katedrala*, 13 (2009.), 1–16

Sa milenijske izložbe, *Narodne novine*, 102 (2. 5. 1896.), 3

ŠANJEK FRANJO, *Zagrebačka (nad)biskupija*, u: *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994., 27–42

ŠOUREK DANKO, Ad imitationem angelicæ, apostolicæque coronæ Vngaricæ: A Contribution to the Iconography of the Crown on the Images of the Holy Kings in Zagreb Cathedral, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, 54 (2011.), 177–186

TKALČIĆ IVAN KRSTITELJ, Inventar stolne crkve s kraja XIV. i početka XV. st., *Starine JAZU*, knj. XIII, Zagreb, 1883.

VUJIĆ ŽARKA, Riznica zagrebačke katedrale, u: *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.*, katalog izložbe (Zagreb, MGC – Muzej Mimara, 10. rujna – 31. prosinca 1994.), ur. Tugomir Lukšić, Zagreb, 1994., 207–218

WEINERT PAVELIĆ VANDA, *Vezilačka radionica 17. stoljeća u Zagrebu*, Zagreb, 1988.

HRZ – Hrvatski restauratorski zavod / Croatian Conservation Institute

MKM RH – Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske / Republic of Croatia, Ministry of Culture and Media

NAZG – Nadbiskupijski arhiv Zagreb / Archdiocesan Archives in Zagreb

RZH – Restauratorski zavod Hrvatske / Conservation Institute of Croatia

RZK – Riznica zagrebačke katedrale / Zagreb Cathedral Treasury

Summary

Tomica Plukavec, Emilia Plukavec

ZAGREB CATHEDRAL TREASURY AND ITS KEEPERS

Zagreb Cathedral Treasury is one of the most important cultural institutions that laid the foundation for many significant institutions in Zagreb and throughout Croatia. Established at the end of the 11th century with the funding of the Archdiocese of Zagreb, it represents a significant event in both ecclesiastical and political history. Bearing witness to the importance of the Archdiocese of

Zagreb, the Treasury is a source for understanding the development of Croatian identity. Among its most valuable items is the Charter of Felician, which contains the first recorded mention of the city of Zagreb. The Treasury includes collections of exceptional historical and artistic value. These include liturgical books that formed the foundation of Zagreb's religious tradition, music collec-

tions that have borne witness to a rich heritage of sacred music, and a wealth of textiles. Particularly noteworthy are the cloak of King Ladislaus I of Hungary, a symbol of religious and political authority, and the oldest preserved flag and sceptre of a Ban of Croatia, reflecting the tradition of Croatian statehood and autonomy.

The organization of the Treasury as a church museum was started by Cardinal Juraj Haulik, the first Archbishop of Zagreb. His actions marked a turning point in the preservation of the cultural and historical heritage of the Archdiocese of Zagreb. His successors, along with historians such as Dr Antun Ivandija and treasurer Sister Lina, have continued the work of researching and evaluating the contents of the Treasury.

Beyond its local importance, Zagreb Cathedral Treasury also has international recognition. Its participation in world

exhibitions from the 19th century to the present day has further emphasized the role of Croatian cultural heritage in the European and global contexts. The Treasury's collections testify to the continuity of religious, cultural and political tradition, functioning not only as a guardian of historical artefacts, but also as a symbol of national identity and cultural resilience. Through its collections and international reputation, the Treasury connects Croatian history with European cultural tradition, confirming its role as a key element in understanding the history and identity of the city of Zagreb, the Archdiocese of Zagreb and the entire country of Croatia.

KEYWORDS: Treasury, Zagreb cathedral, museum, Monsignor Antun Ivandija, Sister Lina